ESSENCE OF GLOBALIZATION IN THE LIGHT OF THE WORLD FOOD PROBLEM

Malakhova L. V.

The article deals with the theoretical concepts of globalization and its impact on the world food problem, the interdependence of modern global problems. The essence of globalization in the context of the global problem of food shortage is revealed.

Key words: *globalization, global issues, world economy, world food problem.*

УДК 339;338.4

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ДОБРОБУТ КРАЇНИ

М. С. Щелкунова, *аспірантка*
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Розкрито головні ефекти впливу інтеграційних процесів на добробут країни. Обґрунтовано теоретичні підходи до визначення та оцінювання ефектів інтеграції. Доведено необхідність аналізу порівняльної ефективності моделей інтеграції залежно від економічних, інституційних та політичних умов як основи дослідження інтеграційних ефектів.

Ключові слова: *економічна інтеграція, добробут країни, світове господарство, ефекти інтеграції.*

Постановка проблеми. Проблеми сучасного розвитку світового господарства вимагають від національних економік інтеграційних зусиль, оскільки значні резерви їх зростання перебувають у галузі інтеграції. Світовий досвід демонструє, що істотного позитивного ефекту інтеграції можна досягти лише за умови системного і комплексного розроблення цього процесу, спрямованого на пошук і обрання форм та напрямів інтеграції. Тому виникає необхідність у подальшому розвитку теорії та методології визначення ефектів інтеграції з метою чіткого визначення умов, за яких досягаються їх позитивні наслідки, та оцінюванні впливу цих процесів на добробут країни. Аналіз економічних ефектів інтеграції дозволяє визначити, які вигоди і втрати здобуває або може здобути країна після приєднання до торговельної угоди. В той же час питання, які пов’язані з розробленням системного наукового підходу до аналізу ефективності розвитку інтеграційних процесів у світі, зокрема, в окремих регіональних об’єднаннях, залишаються недостатньо дослідженими.

© Щелкунова М. С., 2012

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній теорії ефекти інтеграції, які виникають унаслідок приєднання країни до деякого торговельно-економічного об'єднання навіть найпростішої форми, залежно від строку і форм їх вияву поділяють на статичні та динамічні. Статичні ефекти створення та відхилення торгівлі розглядають як такі, що відповідно позитивно і негативно впливають на зовнішню торгівлю [4]. Їх аналіз та методологія оцінювання досить докладно подані в науковій літературі (існує багато досліджень щодо різних інтеграційних об'єднань), проте оцінювання впливу цих ефектів на добробут країни є складним, маловивченим завданням, хоча і дуже важливим [4].

Формулювання цілей. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад оцінювання впливу інтеграційних процесів на добробут країни.

Виклад основного матеріалу. Добробут країни — це система соціальної безпеки країни. Цей термін з'явився на Заході. Існують декілька моделей держави загального добробуту, найвідомішою з яких є класифікація Г. Еспіна-Андерсена (заснована на ознаках доступності, охоплення населення та ступенем перерозподілу доходів у системах соціального забезпечення і впливу певних політичних сил на цей процес) [9].

Відомо, що добробут країни підвищується, якщо спостерігається розширення торгівлі за рахунок заміни менш ефективного виробництва виробництвом із меншими витратами. В умовах зміни напрямів торгівлі світовий добробут знижується, якщо більш ефективне виробництво витісняється виробниками із більшими витратами в межах об'єднання.

А. Філіпенко вважає, що загальне положення про те, що вільна торгівля досягне найбільш ефективного перерозподілу та використання світових ресурсів (як вияву інтеграції), ще не означає, що її запровадження між обмеженою кількістю країн обов'язково підвищить світовий добробут [4]. Це пов'язано з тим, чи спостерігається перевищення ефекту створення (розширення) над ефектом відхилення (зміни напрямів) торгівлі, що вважають індикатором виграшу виробників, споживачів та держави в результаті взаємного усунення митних бар'єрів. Крім того, існує загроза появи ефекту поляризації, коли концентрація переваг створення торгівлі в одній із країн-учасниць інтеграції призводить до скорочення економічної діяльності в іншій країні.

В економічній теорії та практиці існують різні підходи до дослідження наслідків лібералізації зовнішньої торгівлі та їх впливу на добробут населення. Це аналізується за допомогою динамічних моделей Бхагваті-Шрінівасана, моделі Рамсея для відкритої економіки (Барро), моделей наслідків державної політики в галузі зовнішньої торгівлі (А. Манделл, Дж. Флемінг) та їх синтезу [1]. В більшості досліджень за цим інструментарієм для країн СНД виявлялося, що в умовах, коли світова ставка відсотка є нижчою внутрішньої,

зняття митних бар'єрів, як правило, призводить до того, що споживання в країні зменшується, а активи спадають до негативної величини. Цих наслідків можна уникнути, наклавши обмеження на мобільність капіталів [1].

Крім аналізу впливу на добробут країни скорочення доходів держави від податків на зовнішньоекономічну діяльність у разі зниження мита, такий аналіз також дозволяє знайти порогові рівні еластичності випуску економіки та частки зовнішнього боргу у ВВП країни, при досягненні яких лібералізація зовнішньої торгівлі з високою ймовірністю призводить до негативного впливу на добробут країни. Для підвищення добробуту населення усі країни СНД останніми роками проводять економічні реформи, причому значні резерви цього процесу полягають у сфері інтеграції. Додатних ефектів інтеграції можна досягти шляхом стимулювання прогресу економічних реформ у сусідніх країнах, їх зближення за макроекономічними показниками (ефект конвергенції), структурної перебудови економіки, зокрема, змін структури експорту та імпорту під державним контролем [2]. Такий напрям руху запропоновано фахівцями інституту народногосподарського прогнозування РАН та інституту економіки і прогнозування НАН України в їх спільній праці, де на основі аналізу поточної фінансово-економічної політики і побудови міжгалузевих макроекономічних моделей України, Росії, Білорусі та Казахстану оцінювано значущість створення ЄЕП (Єдиний економічний простір) для цих країн [8]. За прогнозами авторів, розвиток торговельних зв'язків, кооперація виробництв та вирівнювання технологічного рівня розвитку в умовах поглиблення інтеграції усередині ЄЕП призведе до кінця прогнозного періоду (2030 р.) до зростання сукупного річного ВВП цих країн приблизно на 2,5 % [5]. Неучасть України у цих процесах призведе до консервації галузевої структури її економіки і як наслідок уповільнення темпів економічного зростання через неможливість прискореного нарощування обсягів експорту. Ми приєднуємося до думки про те, що вступ України у ЗВТ з ЄС може означати втрату деякого відсотка ВВП [8].

Нами систематизовано показники можливих ефектів інтеграції, які можуть виникати внаслідок вступу країни до регіональної інтеграційної угоди (РІУ) та підходів до їх оцінювання з урахуванням мети створення об'єднання та впливу ефектів інтеграції на добробут країни. Результати цього дослідження наведено у табл. 1.

Отже, поданий у таблиці аналіз ефектів створення міжнародних інтеграційних об'єднань вказує на різний вплив цих ефектів на добробут країн, що беруть участь в інтеграційних процесах. Цей факт обумовлює необхідність розроблення відповідних принципів і механізмів їх нівелювання або повного виключення негативних та збільшення позитивних наслідків.

Таблиця

Зведена таблиця можливих ефектів міжнародної економічної інтеграції та підходів до їх оцінювання[1]

1	2	3	4	5	6	
Ефекти інтеграції	Мета створення РІУ. Форми інтеграції	Економічні наслідки (зміст ефектів)	Методологічні підходи до оцінювання ефектів інтеграції	Показники для оцінювання ефектів інтеграції	Оцінювання впливу ефектів інтеграції на національні господарства	
					Макроекономічні ефекти	Галузеві ефекти
Ефект створення торгівлі (статичний)	Зняття митних бар'єрів між членами РІУ	Заміщення менш ефективних внутрішніх постачальників імпортом із країн-учасниць РІУ	Гравітаційні, міжгалузеві моделі, моделі загальної та часткової рівноваг	Частка експорту, імпорту у ВВП країни, індекс регіональної орієнтації торгівлі, коефіцієнт виявлених порівняльних переваг	Збільшення добробуту (додатний)	Виграш (додатний)
Ефект відхилення торгівлі (статичний)	Зняття митних бар'єрів між членами РІУ	Витіснення імпорту за межі РІУ менш ефективними постачальниками країн-партнерів	Аналогічно до п. 1	Аналогічно до п. 1	Втрата добробуту (негативний)	Програш (негативний)
Ефект сприяння конкуренції (створення інвестицій) (статичний, динамічний)	Зняття митних, тарифних та нетарифних бар'єрів між членами РІУ	Зменшення монополізації ринків, посилення конкуренції у рамках РІУ. Заміщення імпорту із решти країн прямими інвестиціями на територію РІУ	Порівняльний аналіз моделі множинної регресії	Показники галузевої, національної, міжнародної конкурентоспроможності та обсягів інвестицій	Збільшення добробуту (додатний)	Виграш (додатний)

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5	6	7
Ефект відхилення інвестицій (статичний, динамічний)	Зняття митних бар'єрів між членами РІУ	Скорочення об'ємів ПІІ	Порівняльний аналіз, моделі множинної регресії	Аналогічно п.3	Втрата добробуту (негативний)	Програш (негативний)
Ефект масштабу (динамічний)	Зняття митних бар'єрів між членами РІУ	Економія або втрати внаслідок розширення масштабів виробництва	Порівняльний аналіз, моделі множинної регресії	Питомий показник ефекту масштаба	Додатний або негативний	Виграш або програш
Ефект конвергенції (динамічний)	Економічна та політична інтеграція	Вирівнювання динаміки макроекономічних показників країн РІУ	Порівняльний аналіз, моделі множинної регресії	Кореляція динаміки зміни показників з п. 9	Додатний	Виграш або програш
Ефект технологічного зближення (динамічний)	Економічна інтеграція	Приріст темпів зростання ВВП за рахунок доступа к новим технологіям	Порівняльний аналіз, моделі множинної регресії	Показники досліджуємого співробітництва	Додатний	Виграш або програш
Ефект кооперації (динамічний)	Економічна інтеграція	Приріст або замедлення темпів зростання ВВП	Моделі множинної регресії	Показники досліджуємого співробітництва	Додатний або негативний	Виграш або програш
Ефект структурних змін (динамічний)	Зняття митних бар'єрів між членами РІУ	Удосконалення структури економіки або витрати на структурну перебудову внаслідок неефективності в умовах конкуренції	Моделі множинної регресії, міжгалузеві моделі	Макроекономічні, показники галузевої і територіальної статистики	Додатний або негативний	Виграш або програш

[1] Розроблено авторкою

Слід зазначити, що в економічній теорії та практиці не існує єдиних підходів до аналізу ефективності розвитку інтеграційних процесів, оскільки ефективність цих процесів є надзвичайно складною синтетичною економічною категорією. Загальний інтегральний ефект міжнародної економічної інтеграції як сукупність різноманітних ефектів оцінити досить складно. Це пов'язано з тим, що багато наслідків, як позитивних, так і негативних, мають довгостроковий характер і залежать від стану світової економіки.

На думку А. Філіпенка, кожна стадія і фаза інтеграції характеризуються іманентними критеріями і показниками щодо здобутків та втрат, які отримує окрема країна й інтеграційна спільнота в цілому внаслідок поглиблення міжнародного поділу і кооперації праці, здійснення узгодженої, скоординованої економічної політики [4].

Проте у більшості досліджень з питань зростання добробуту країн СНД шляхом інтеграційних зусиль ефективність цього руху розглядається в напрямі секторальних угод. Наприклад, до таких секторів в Україні відносять ті, що володіють потенціалом конкурентоспроможної продукції на ринках пострадянського простору: авіабудування, суднобудування, енергетичне машинобудування, туристичні послуги [8].

Висновки. Аналіз доцільності участі країни в тому чи іншому інтеграційному об'єднанні за допомогою виявлення та вимірювання економічних ефектів потребує системного і комплексного підходу та значних зусиль дослідницьких колективів. Для вирішення цього завдання необхідно будувати систему основних економічних параметрів, які суттєво впливають на розвиток інтеграційних процесів у цьому об'єднанні та сектору економіки. Таке завдання можна вирішити, базуючись на аналізі основних теорій інтеграції з урахуванням їх еволюції, особливостей та суперечностей у підходах до оцінювання змісту і наслідків інтеграційних процесів шляхом визначення порівняльної ефективності моделей інтеграції залежно від економічних, інституційних та політичних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барбашова, Н. Моделирование влияния либерализации внешней торговли на благосостояние страны : автореф. дис. / Н. Барбашова. — М., 2004.
2. Голиков, А. П. Международные экономические термины: словарь-справочник : учеб. пособие / А. П. Голиков, П. А. Черномаз. — К. : Центр учеб. лит., 2008. — 376 с.
3. Точицкая, И. Региональная экономическая интеграция и обмен современными технологиями: опыт Беларуси / И. Точицкая // Ин-т приватизации и менеджмента. — 2003. — № 2. — С. 257–278.
4. Філіпенко, А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія : підручник / А. С. Філіпенко. — К. : Либідь, 2008. — 392 с.

5. Економічна інтеграція як умова підвищення добробуту у країнах СНД : зб. наук. праць конф. ; за заг. ред. С. О. Якубовського. — Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2011. — 86 с.
6. Yeats, A. (2000) Does Mercosur's Trade Performens Raise Concerns About the Effects of Regional Trade Arrangements? World Bank Policy Reserch Working Paper,1729.
7. Глоссарий по международной экономике [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www-personal. umich. edu/alandear/glossary.
8. Комплексная оценка макроэкономического эффекта различних форм глубокого экономического сотрудничества Украины со странами Таможенного союза и Единого экономического пространства в рамках ЕврАзЕС. Итоговый научно-технический отчёт. — СПб. : Центр интегр. исслед., 2012 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www. evrazes. com
9. Сергієнко, О. Соціальна політика в сучасному світі та в Україні / О. Сергієнко // Україна: аспекти праці. — 2002. — № 1.

ВЛИЯНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ НА БЛАГОСОСТОЯНИЕ СТРАНЫ

Щелкунова М. С.

Раскрыты основные эффекты влияния интеграционных процессов на благосостояние страны. Обоснованы теоретические основы определения и оценивания эффектов интеграции. Доказана необходимость анализа сравнительной эффективности моделей интеграции в зависимости от экономических, институциональных и политических условий как основы исследования интеграционных эффектов.

Ключевые слова: *экономическая интеграция, благосостояние страны, мировое хозяйство, эффекты интеграции.*

THE IMPACT OF ECONOMIC INTEGRATION THE WELFARE OF THE COUNTRY

Shelkunova M.

The main effects of the influence of integration processes on the welfare of the country are covers. The theoretical basis for the identification and assessment of the effects of integration are substantiated. The necessity of analysis of comparative efficiency of models of integration depending on economic, institucional and political terms as basis of research of integration effects is well-proven.

Key words: *economic integration, the welfare of the country, the world economy, effects of integration.*